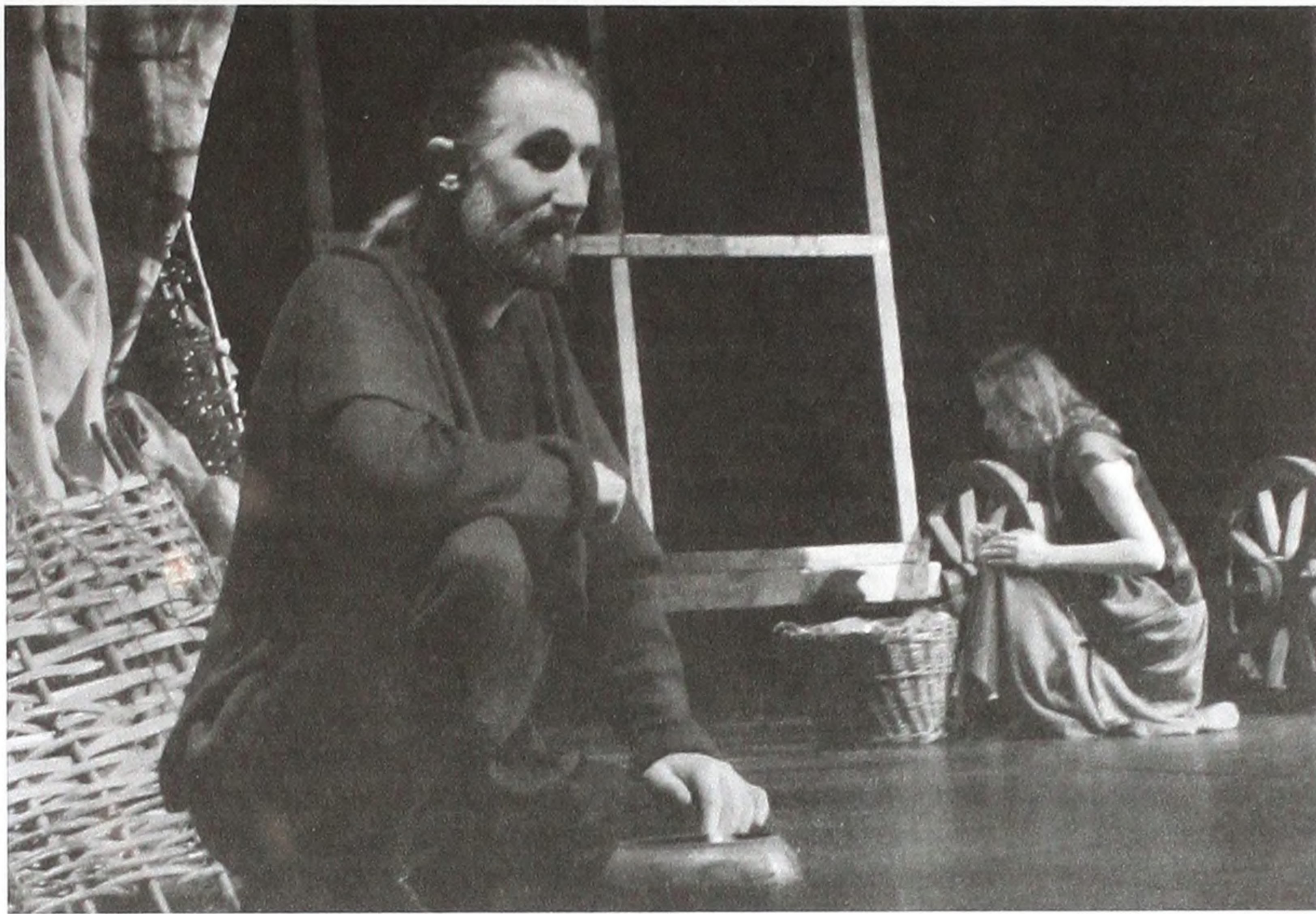

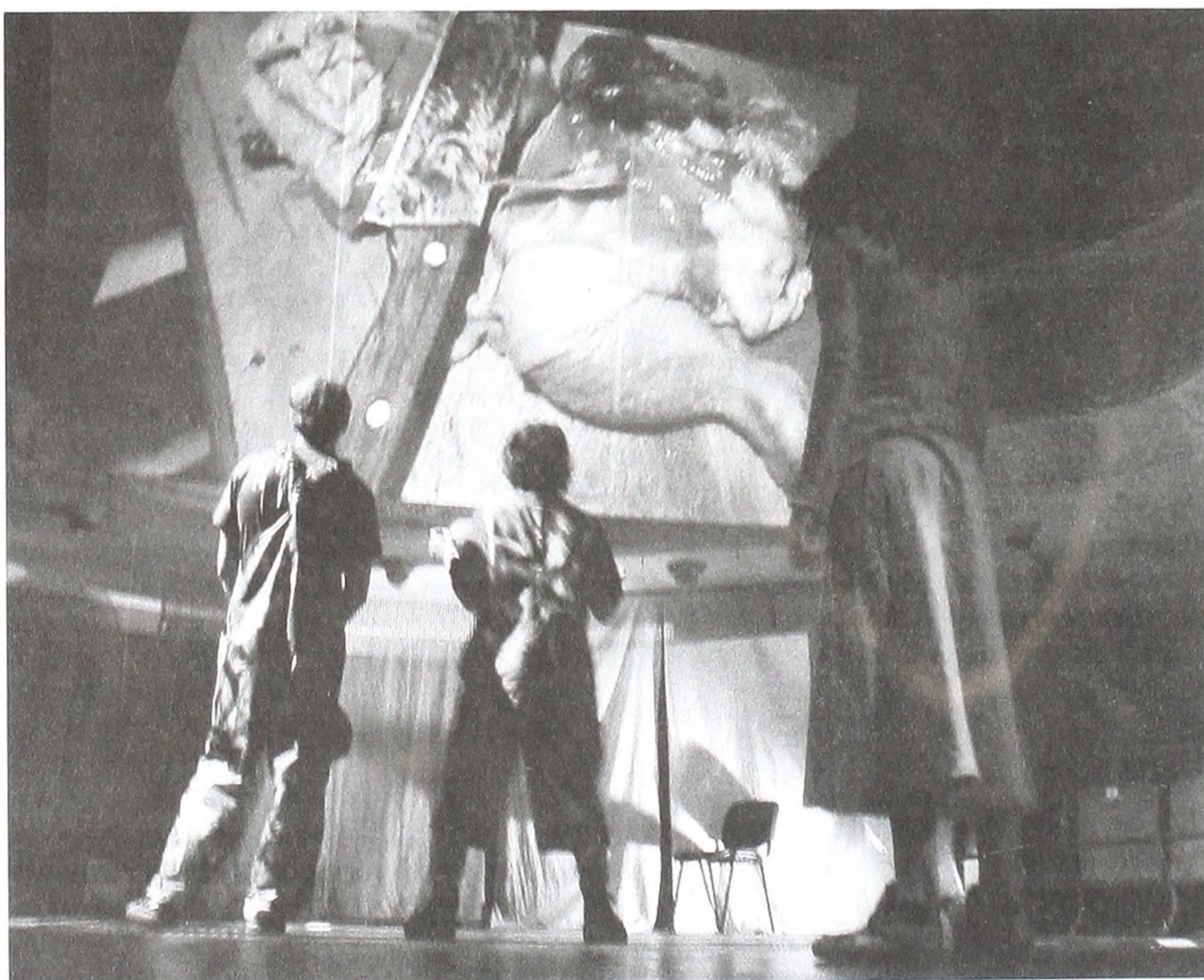
Ольга Велимчаниця

Театр як ритуал

Олег Цьона у виставі «Благодарний Еродій» за Г.Сковородою. Режисер В.Кучинський. Львівський театр ім. Леся Курбаса. Фото Тараса Мицканюка.

В останні дні лютого Київський Молодий театр приймав гостей зі Львова. Гастролі театру ім. Леся Курбаса були присвячені аж трьом визначним подіям: 120-річчю Леся Курбаса, 70-річчю Василя Стуса та 20-річчю театру ім. Леся Курбаса. Київський глядач мав змогу познакомиться з такими виставами, як «Марко Проклятий, або Східна легенда» (за поезією В. Стуса), «Благодарний Еродій» та «Наркіс» (за Сковородою), «Богдан» (за п'єсою Кліма), «Хвала Еросу» (за «Бенкетом» Платона), «МА-НА НАТ-ТА» (за п'єсою Інгеборг Бахман), «Чекаючи на Году» (за Семюелем Беккетом), а також «Мудрість на щодень» (за байками Езопа).

У культурологічній науці існує думка про довге XIX і коротке XX століття, яке розпочинається Першою світовою війною і закінчується розпадом Радянського Союзу. XX століття, з усім його трагізмом, катастрофами, модерновим вивихом свідомості відкрив Лесь Курбас, якому вдалося оновити український театр, занурити його вглиб європейських процесів, разом з тим вивівши формулу національного театру та виховавши інтелектуального актора. І все це на тлі соціальних та революційних потрясінь... Закрив це переломне століття і в той

час відкрив наступне, не менш драматичне ХХІ, Львівський молодіжний театр, заснований у 1988 році, що пізніше взяв назву свого ідейного попередника Леся Курбаса. Саме він намагається зібрати до купи постмодерний світ, розбитий на безліч наративів, повернути цілісність та гармонійність людині, чия свідомість порушена деструктивними процесами, людині, яка втратила опору. Все це досягається шляхом ритуалу, повернення до першопричин і першоснов, коли театр перетворюється на акт особливого священнодійства. Експериментальний, пошуковий, інтелектуальний, імпровізаційний, ігровий, позиційний. У театрознавчій літературі можна підібрати ще безліч означень, але кожне з них буде розкривати лиш певний аспект театру. Цілісна картина – відчувається, переживається безпосередньо всередині самого процесу перетворення дійсності. І глядач є його елементом. Пошуковий. Що саме шукає театр? Що вже знайшов? Завдяки чому і для чого? Володимир Кучинський і актори театру насамперед шукають нову мову, мистецьку і театральну. «Феномен театру ім. Л. Курбаса в тому, що, шукаючи нової мистецької мови, як і нового способу світовідчуття та світобачення, він розвинув пошуки в напрямі театральних методик, надавши творчому процесові кшталту наукового дослідження джерел театального акту – так спосіб існування вплився в ідеологію, що стала основою методології, а робота над матеріалом – втіленням ідеї театру як духовної практики»¹. Великою мірою сам пошук і має зміст, оскільки це процес самовдосконалення, роботи над собою, це процес пізнання, і дуже важливо, щоб він не зупинявся. Формою пошуку є своєрідні тренінги, в яких актори самі розкриваються шляхом роботи над голосом, пластикою. Але у тренінгах мало театральності, це – справжня філософія, навіть релігія. Тут досягається переплітання ритуальності та містеріальності обміном кінетичної та потенційної енергії, чим свого часу займався і Лесь Курбас.

«Дух, енергія, життя знаходяться в акторі. Актор, ніби виліплює з глини нову людину, має народитися живий функціональний організм, повноцінний, життєздатний. Ти йому по-

магаєш, розказуєш, яке воно має бути, складаєш руки, ноги. Я кажу, що це має буде так, але більше сам актор це робить», – говорить В. Кучинський².

Підготовлений тренінгами, актор виходить на сцену ніби й персонажем, але, оскільки процес пізнання продовжується й під час вистави, актор відмежовується від свого персонажа, оголюється до початкового стану актора. Та й вистава не є кінце-

ня з вічністю».

Гра відбувається суто за законами театральності, навіть філософія вистав нерідко підкоряється мові театру. Так, дидактика «Благодарного Еродія» розвіюється під впливом пластичного малюнка, голосових вібрацій, візуальної картинки, гармонійністю ансамблю, що майстерно вибудовується на кону. Жоден жест, погляд, слово не є зайвим чи недопрацьованим. Актори (А.Водичев, О.

Сцена з вистави «Хвала Еросу» за «Бенкетом» Платона.

вою метою. Головне – розкриття індивідуальності актора.

Оскільки актор перебуває у постійному процесі пошуку, можна говорити про те, що кожна вистава тієї самої постановки буде різною. Цей театр, як уже зазначалось, – імпровізаційний, ігровий. У чому полягає гра? Вона пов'язана з поетикою постмодерну, але також не цурається барокових принципів побудови композиції, що базується на поєднанні антитез. Гра має деструктивний характер, вона шокує, вбиває, далі через ритуал народжує вже очищене розуміння, «зцілює, гармонізує, підносить до єднан-

Стефан, О.Цьона, Н.Пархоменко, Т. Каспрук), випромінюючи потужну енергетику, здається, самі насолоджуються дійством на сцені, оскільки це вже не просто вистава, а ритуал, в який посвячені й глядачі.

Від українського філософа ХVІІІ ст. В.Кучинський рухається до засад європейської культури – філософії Платона. «Хвала Еросу» – це поєднання акторської майстерності, цікавого режисерського вирішення постановки, концентрації загальнолюдських цінностей, гумору, античної дитячості, гри, гармонії. Величезні монолози здаються легкими завдяки,

Сцена з вистави «Богдан» за п'єсою Кліма.

О.Стефан, О.Цьона у виставі «Чекаючи на Годо» за С.Беккетом.

по-перше, акторському таланту А.Водичева, М.Подоляк, О.Кравчука, О.Цьони, М.Берези, О.Стефана, по-друге, доцільним вкрапленням пісні, танцю, що виглядають автентичними. Декорації, ритм, ансамбль – все створює ілюзію фрагменту з розпису античних ваз. Ілюзію якоїсь особливої святковості, піднесеності. Й навіть не ілюзію, а атмосферу. Адже висока любов – це начало всього, першоджерело і шлях до божественного, до гармонії, цілісності, краси,

щастя. Ще одна любов, але вже конкретна і сучасна, ще один шлях до божественного, шлях нагору, все вище і вище, поверх за поверхом, до останнього. До блаженства. І до смертельного вибуху. Все це у постановці «МА-НА НАТ-ТА» за радіоп'єсою Інгеборг Бахман. Серед персонажів – цинічний Добрий бог Мангеттену (О.Стефан), закохані з солодково-трагічним присмаком (М.Береза, Н.Пархоменко), нестримно-стриманий суддя (О.

Цьона), «скажені, енергетичні» білки (А.Мануйлов, Д.Соколов) і хмарочоси (сценографія – В.Кауфман). Все це поєднується в драматично-еротичному танку болю, картонної самотності, неспокою, задухи.

Поряд з виставами філософськими курбасівці показали історичну постановку «Богдан». Чи, може, неісторичну? Адже підзаголовок вистави – «неісторична хроніка». Постановник акцентує не на історичних подіях як таких, вони – лише тло, на якому ми бачимо людський характер, неоднозначний, суперечливий. В.Кучинського цікавило, «де схована воля – десь назовні чи всередині людини?.. воля у кожного всередині, і ніхто не може змусити вільну людину стати невольною. Або вона щось про себе не знає».

Гастролі завершила філософсько-лаконічна «Чекаючи на Годо», яка залишає надію на те, що Владімір (О.Стефан) та Естрагон (О.Кравчук) все-таки дочекаються. Кого вони щодня виглядають у цій пустці впродовж усього свого життя? Які ролі грають? І не втомлюються грати, не втомлюються сподіватися. Простір сцени заповнений порожнечею. У ній – загубилися двоє волоцюг і ще двійко абсурдних персонажів: Поццо (О.Цьона) і Лаккі (М.Береза). Другий вимір цієї порожнечі – на екрані, де герої теж бігають, грають, шукають, чекають. Але поки що не знаходять. Та все-одно рухаються. По колу, але рухаються і не втрачають надії. Вони смішні, але чомусь сміху не викликають.

Загалом Львівський театр ім. Леся Курбаса викликає якийсь душевний та інтелектуальний спазм. Можливо, це і є те відчуття посвяченості, дотику до сакрального, постійного вмирання-народження, а згодом – гармонії і цілісності.

«Коли все хитається, то можна спасатися тільки медитаціями Сквороди чи інтелектом Лесі Українки. Коли все добре, то думаєш, як би розважитися. А коли все руйнується, то береться найголовніше». В.Кучинський².

¹ Кондур Н. Театр українського бароко, або Спроба національного міту? // Просценіум: Театрознавчий журнал. – № 1 (14). – 2006.

² Шевченко Н. Свідома еміграція в ритуал. Діалог з В.Кучинським про метод // www.kurbas.lviv.ua